

9 Ultima divisio est in peccata propria, & aliena: illa sunt que ab ipso peccante committuntur; illa quæ licet ab alio committantur, nobis tamen imputantur; & hoc multipliciter, scilicet ratione consilii, præcepti, susceptionis, adulterationis, protectionis, & propter defectum correctionis. Vel, ut explicat Augustinus in I. 8. peccata aliena ea sunt, quæ ex aliorum susceptione committimus: propria, quæ nullo instigante aut suadente, motu proprio perpetravimus. Unde expendens verba illa Psalmiste: Ab oculis meis munda me, & ab alienis parce sermo tuo, sic ait: Delicta mea inquinant me; delicta aliena affigunt me: ab his munda me, ab illis parce: tolle mihi ex corde malam cogitationem, repelle malum susceptionem: hoc est, ab oculis meis munda me, & ab alienis parce sermo tuo.

ARTICULUS II.

Utrum distinctio specificæ peccatorum ex objectis quæ respiciunt vel ex præceptis quibus opponuntur, attendi debeat?

10 N Avarus in summa cap. 6. n. 3. & c. II. n. 4. & Auctor Instructorii conscientiæ p. 1. cap. 29. asserunt peccata distinguî & multiplicari specie, ad distinctionem & multiplicationem præceptorum, atque ita tot esse in quolibet peccato malitias in consensione detegendas, quot fuerint præcepta quibus tale peccatum prohibetur. Eandem sententiam ex parte tenuisse videtur Durandus in 4. dist. 25. q. 5.

11 Oppositum communiter docent Theologi cum D. Thomas hic art. 1. asserentes distinctionem specificam peccatorum non ex præceptis quibus opponuntur, sed ex objectis quæ respiciunt, esse fundam: unde licet aliquis actus per diversa præcepta prohibeatur, & lege divina & humana, naturali & positiva vetetur, non induit propterea multiplicem speciem malitiæ moralis, sed unam tantum. Pro resolutione hujus difficultatis

12 Diligenter observandum est, distinctionem præceptorum ex duplici capite posse desumi: Primo ex parte principii, aut præceptantis: qua ratione differunt præcepta juris divini & humani, naturalis & positivi, Ecclesiastici & civilis: secundo ex parte objecti, seu rei præceptæ, sicut distinguuntur præcepta quæ dantur de actibus diversarum virtutum, aut de actibus ejusdem virtutis specie diversis. Hoc præmissis, fit

§. I.

Duplici consensione difficultas proposita resolvitur.

13 Dico primo, distinctionem specificam peccatorum sumi ex objecto in quod tendunt, non vero ex præceptis quibus opponuntur: subindeque distinctionem præceptorum ex parte principii, aut præceptantis, non diversificare peccata, neque multiplicare malitias. Ita D. Thomas hic art. 1. ubi sic concludit: Unde sequitur quod peccata proprie distinguuntur specie secundam objecta.

14 Probatur primo ratione fundamentali. Peccata in ratione peccati, seu mali moralis constituntur per ordinem & habitudinem transcendentalem ad objectum ut distinctum regulis morum, ut in disputatione sequenti ostendimus: Ergo etiam distinguuntur & diversificantur specie ex ordine & habitudine quam dicunt ad objecta specie diversa. Consequenter patet, quia iuxta Philosophos idem est constitutum & distinctivum rei v. g. rationalitas quæ constituit hominem, ipsum distinguit ab aliis animalibus.

15 Confirmatur & magis illustratur hæc ratio: Peccata constituantur & distinguuntur per id quod se tenet ex parte conversionis, non vero per illud quod se tenet ex parte aversionis. Atqui peccata non respiciunt, neque attinguntur præcepta ex parte conversionis, sed ex parte aversionis, bene tamen objecta: Ergo, &c. Minor est evidens: nam ille qui peccat non convertitur ad legem vel præceptum, sed ad objectum contrarium legi, & prohibitorum per illam; a lege vero & ab eius præcepto separatur & avertitur; sicut qui convertitur ad unum contrarium, avertitur & recedit ab alio. Major vero statuetur: Primo quia specificatio rei, subindeque ejus distinctio ab omnibus aliis, debet attendi secundum illud, quod est in ea per se intentum & a natura, & ab operante, & non secundum illud quod est in ea per accidens: Sed ea quæ in peccato se tenent ex parte conversionis, per se a peccante intenduntur; ea vero quæ se tenent ex parte aversionis, intenduntur solum per accidens, cum nemo intendens ad malum operetur, ut ait Dionysius cap. 4. de divinis nominibus: Ergo, &c. Secundo probatur Major: Motus non specificatur, neque distinguuntur ex termino a quo, sed ex termino ad quem, ut docetur in Physica; & ideo licet terminus a quo specie differat, si tamen terminus ad quem ejusdem sit rationis, motus sunt ejusdem speciei: Sed ea quæ in peccato se tenent ex parte aversionis, se habent per modum termini a quo, quæ

vero se tenent ex parte conversionis, per modum termini ad quem, ut patet: Ergo peccata constituantur & distinguuntur per id quod se tenet ex parte conversionis, non vero per illud quod se tenet ex parte aversionis.

Probatur secundo conclusio, & magis adhuc ostenditur, distinctionem peccatorum non sumi ex diversitate præceptorum, quando illa se tenent solum ex parte principii, aut præceptantis. Furum prohibetur de facto lege divina & humana, & tamen non est nisi unicum peccatum. Item in Decalogo furtum & adulterium prohibetur præceptis, quæ diversa sunt ab eis, quibus prohibetur interius desiderium furandi, & morandi; & tamen non idcirco differunt specie desiderium furandi, & furtum, neque adulterium & desiderium adulterandi, cum actus exterior non addat malitiam specie diversam interiori. Ergo diversitas præceptorum, quæ se tenent solum ex parte principii aut præceptantis, non sufficit ad distinguenda peccata.

Dico secundo, distinctionem præceptorum ex parte rei prohibite, vel ex parte motivi prohibendi, inferre distinctionem specificam inter peccata.

Hæc assertio patet ex dictis in præcedenti: Nam quoties præcepta differunt ex parte rei prohibite, vel ex parte motivi prohibendi, peccata illa se habent opposita habitu objectum, vel motivum: Ergo cum ab objectis & motibus peccata specificentur & distinguantur, consequens est, ut præcepta ita distincta inferant specificam distinctionem peccatorum. Nominine autem motivi intelligimus motivum proximum & intrinsecum, quod dicitur motivum præcepti & operis, non vero motivum extrinsecum operantis & præceptantis: cum enim illud motivum non cadat sub præcepto, nec præcepta ex vi sua illud respiciant, ex ejus diversitate non deducitur diversitas specifica peccatorum, nisi forte peccans directe intendat contra talia motiva operari.

§. II.

Corollarium præcedentis doctrinæ.

EX dictis inferes primo, quod violenter percussio clerici, aut effusio sanguinis in loco sacro, duplicem induat speciem malitiæ, injustitiæ scilicet & sacrilegii, quia hujusmodi actus jure naturali & positivo prohibentur ex duplici motivo specie diverso, nempe ex motivo justitiæ, a jure naturali; & ex motivo Religionis, a jure positivo Ecclesiastico.

Inferes secundo, quod si Religiosi, qui ex voto tenentur abstinere a carnibus (ut RR. PP. Minimi, qui quartum votum utendi perpetuo cibo quadragesimali emittunt) feria sexta, vel tempore quadragesimæ, carnes comedant, duplex peccatum committunt: unum intemperantiæ, & aliud sacrilegii: quia hujusmodi actus duplici præcepto diversum motivum habent prohiberi; nempe præcepto Ecclesiastico & divino, quorum primum est ex motivo abstinence, secundum ex motivo religionis. Idem cum proportione dicendum de Francisianis, qui ex præcepto sua regula tenentur ad jejunandum feris sextis: cum enim voveant observare regulam, si in aliqua sexta feria, in qua ex præcepto Ecclesiæ jejunare tenentur, non jejunent, duplici peccato mortali specie diverso se obstrigunt, quia peccant contra duplex præceptum habens motivum specie diversum; motivum enim præcepti Ecclesiastici est motivum abstinence; motivum vero præcepti contenti in regula est motivum religionis, quia hoc præceptum non obligat, nisi ratione voti obedientiæ, aut observandi regulam, in professione emissi. Unde alii Religiosi, qui tale votum non emittunt, sed regula more alterius legis utuntur, atque adeo ex motivo solius abstinence ad tale jejunium obligantur, nequaquam in fractione prædicti jejunii duplex peccatum committunt.

Inferes tertio, quod si præcepto Ecclesiastico addatur præceptum Confessarii, imponentis jejunium v. g. ab Ecclesiæ præceptum in penitentiam peccatorum, emissio illius habet duas malitias specie diversas, propter diversitatem præceptorum jejunium præceptivum sub diversa ratione & motivo, temperantiæ scilicet & penitentia.

Inferes quarto, quod ille qui in festo aliquis Sancti occurrere in die dominica, omittet sacrum, aut in vigilia S. Matthei, quando occurrit in quadragesima, non jejunaret; duo peccata non committeret, quia utroque præcepto præcipitur tunc auditio sacri, vel jejunium ex eodem motivo religionis aut temperantiæ.

§. III.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Objicies primo contra primam conclusionem: peccatum mortale & veniale differunt specie, & tamen versantur inter eam circa idem objectum, ut patet in venialibus ex defectu perfectæ deliberationis, aut ex parvitate materiæ: Ergo distinctio specificæ peccatorum non sumitur ex objecto.

Respondent aliqui, peccatum mortale & veniale, quando versantur circa idem objectum, esse ejusdem speciei essentialis in ratione peccati & mali moralis, & differre solum accidentaliter seu specie accidentaliter, in ratione mortalitatis & venialitatis, quatenus unum privat hominem gratia & caritate, subindeque mortem spirituale inferat animæ, non vero alterum; sicut equus albus & niger specie accidentaliter differunt, si considerentur formaliter in ratione colorati, & conveniunt utroque & essentialiter in ratione animalis.

Hæc solutio probabilitate non caret. Probabilior tamen, & in schola D. Thomæ communior est sententia, quæ asserit peccatum in ratione mali moralis essentialiter dividi in mortale & veniale, adeoque nullum veniale, cujusvisque conditionis sit, esse per se in eadem specie cum aliquo mortali. Nec obstat quod inter eum versetur circa idem objectum materialiter & in esse physico; nam, ut infra ostendemus, cum agemus de peccato mortali & veniali, tale objectum semper distinguunt formaliter in ratione objecti; quod sufficit ad causandam distinctionem specificam inter illa peccata.

Objicies secundo: Quaedam peccata alia excedunt in gravitate & malitia essentiali, licet versentur circa objectum minus grave, & minus malum: Ergo malitia essentialis & specificæ peccatorum non deducitur ex objecto. Consequenter patet, Antecedens probatur duplici exemplo. Nam occisio Christi fuit gravius peccatum, quam blasphemia, vel odium Dei, ut docet S. Thomas 2. part. quest. 47. art. 6. & tamen primum est contra humanitatem Christi, secundum contra Divinitatem. Item perjurium, vel blasphemia, est peccatum minus grave, quam homicidium, & tamen habet objectum gravius, cum sit contra Deum & cultum ei debitum, homicidium vero contra proximum.

Respondet negando Antecedens. Ad cujus primam probationem dicendum est, peccatum crucientium Christum non solum fuisse immediate contra ejus humanitatem, sed etiam contra Divinitatem & Personalitatem: nam verus Dei Filius, in divina & humana natura subsistens, fuit occisus & crucifixus in humanitate assumpta: unde in hoc convenit tale peccatum cum odio Dei, quod est immediate contra Deum, & aliunde illud excedit: quia odium Dei nullum nocentum inferit Deo, peccatum vero crucientium Christum, magnum nocentum ipsi intulit, nempe mortem turpissimam, & acerbissimos dolores.

Ad secundam probationem respondeo ex D. Thom. quodl. 9. art. 1. blasphemiam, perjurium, & alia peccata quæ religioni opponuntur, esse gravia simpliciter homicidio: quævis istud secundum quid & accidentaliter sit gravius, quia inferit dampnum irreparabile homini, ipsum privando vita temporali. Nec obstat quod homicidium gravius puniatur in republica, quam perjurium vel blasphemia: nam ut ibidem ait S. Doctor. In iudicio humano non semper quantitas pœnæ respondet quantitati culpe: interdum enim instigatur major pœnæ pro minori culpa, quando gravior nocentum imminet hominibus ex minori culpa: sed secundum Dei iudicium gravior culpa graviori pœnæ puniatur.

Objicies tertio: D. Thomas quest. 2. de malo art. 6. dicit, Quod si aliqua essent peccata solum quia prohibita, in his rationale esse, ut secundum differentiam præceptorum specie peccata differant. Ergo ex D. Thomæ distinctio specificæ peccatorum quæ sunt contra jus positivum, non sumitur ex objectis in quæ tendunt, sed ex præceptis quibus opponuntur.

Respondet Cajetanus, D. Thomam hic art. 6. mutasse sententiam. Sed hæc solutio difficit, cum S. Doctor talis mutationis aut retractationis nullam faciat mentionem. Quare melius responderet, ipsum loqui de præceptis, quæ sunt diversa non solum ex parte principii aut præceptantis, sed etiam ex parte rei præceptæ, aut ex diversis finibus & motivis. Unde hoc testimonium S. Doctoris non militat contra primam conclusionem, sed secundam statuit & confirmat.

Objicies quarto: peccatum ex eo est moraliter malum, quod dicit differre inter ad leges quæ sunt regulæ morum: Ergo cum dicit differre inter ad leges specie diversas, ut sunt lex divina, naturalis, & humana, erit in diversis speciebus malitiæ moralis.

Confirmatur: Quando peccatum opponitur diversis legib. Theol. Genet., Tom. III.

gibus, violantur diversæ obligationes: unaquaque enim lex suam obligationem imponit, & omnes per prædictum peccatum violantur: Ergo dantur in illa plures malitiæ: malitia enim nihil aliud est quam violatio legis.

Ad objectionem respondeo, concessis Antecedens, distinguendo Consequens: cum dicit differre inter ad leges specie diversas formaliter, & ex parte rei prohibite, concedo: ad leges materialiter solum, & ex parte legislatoris diversas, nego. Quamvis autem lex divina, naturalis, & humana, naturaliter, & ex parte principii, seu legislatoris, specie differant, non tamen formaliter, & ex parte rei prohibite: cum convenient in nna & eadem ratione formali prohibendi; nempe in eodem motivo.

Instabis: Hujusmodi leges habent motiva, seu finis specie diversos: nam finis legis divinx est rectificare voluntatem creatam in ordine ad beatitudinem supernaturalem; finis legis naturalis, est ipsa naturalis hominis rectitudo in ordine ad beatitudinem naturalem; finis legis humanæ est rectificare homines politice, hoc est in ordine ad pacem & quietem reipublicæ; vel communitatis: Ergo sunt diversæ specie formaliter, & ex parte motivi, & non solum materialiter, & ex parte legislatoris.

Respondeo fines illos esse tantum extrinsecos, potius que dicendos esse fines legislatoris, quam ipsarum legum: ut autem leges seu præcepta distinguantur formaliter, & ex parte rei prohibite, non sufficit diversitas motivi extrinseci & remoti, sed requiritur diversum motivum proximum & intrinsecum, ut supra annotavimus: prohibitio vero furti v. g. five fiat lege divina, five naturali, five humana, semper habet idem motivum intrinsecum, quod est conservatio boni proximi, aut vitatio damni illius.

Ad confirmationem negandum est Antecedens: nam quando leges differunt solum ex parte principii, non inducunt plures nec diversas obligationes, sed unam tantum & eandem; quam prima lex de novo imponit, & alia confirmat.

Objicies quinto: Sola distinctio præceptorum ex parte principii sufficit ad distinguendas species inobedientiæ: Ergo & ad diversificanda alia peccata. Consequenter videtur legitima ex paritate rationis. Antecedens probatur. Inobediencia contra legem divinam est diversæ speciei ab inobediencia contra legem humanam; sicut alia secundum speciem est obediencia qua obediunt Deo, & qua obediunt fumus hominibus; Ergo sola distinctio præceptorum ex parte principii sufficit ad distinguendas species inobedientiæ.

Respondeo dato, & non concessis Antecedens, de quo videri potest Cajetanus 2. 2. quest. 104. art. 2. negando Consequentiam, & pariter eam. Ratio discriminis est, quia alia peccata respiciunt violationem præcepti ex parte aversionis, & per modum termini a quo, ut supra dictum est: inobediencia vero respicit præceptum ut violandum, non solum per modum termini a quo, sed etiam magis per modum termini ad quem, & per modum objecti circa quod versatur: sicut enim propria materia, & proprium objectum obedienciæ est præceptum superioris ut observandum, sic propria materia & proprium objectum inobedienciæ est idem præceptum ut violandum; unde cum peccata non specificentur & distinguantur ex termino a quo, sed ex termino ad quem, non mirum quod est alia peccata non distinguantur ex sola diversitate præceptorum, sola tamen illorum distinctio sufficit ad distinguendas species inobedientiæ.

DISPUTATIO III.

De peccato commissionis & omissionis.

Um celebris sit divisio peccati in peccatum commissionis & omissionis, & plures ac graves circa hæc duo peccatorum genera difficultates occurrant, specialem de eis instituumus disputationem: in qua primo de peccato commissionis, deinde de peccato omissionis disseremus.

ARTICULUS I.

Per quæ peccatum commissionis constituitur formaliter in ratione mali moralis?

Hæc controversia ita celebris est & antiqua, ut D. Clemens in præcongregationibus Apostolicis referat illam inter D. Petrum & Simonem Magum olim fuisse agitam: nam in solemnibus illa disputatione, Roma inter utrumque habita, Simon Magus interrogavit D. Petrum. Quis sit peccatum? Est ut natura aliqua positiva, an vero solum privatio naturæ? Quam interrogationem desepit Apostolus dicens: Non præcepit nobis Dominus requirere naturam peccati, sed docere quomodo fugiendum sit.

Porro haec quaestio, despecta ab Apostolo, Theologo- ingenia diu exercuit, & in varias coegit abire sententias: quidam enim in solo positivo, alii in solo privativo, alii in utroque simul rationem formalem peccati commissiouis consistere asseverant: & adhuc inter illos est dubium, quid sit illud positivum, vel illa privatio: & an illa in recto, vel solum in obliquo? Pro resolutione, quaedam breviter praemittenda sunt.

§. I.

Praemittuntur quae sunt apud omnes sunt certa,

Notandum primo, malum esse duplex: unum quod dicitur malum simpliciter, quod opponitur bono transcendentali, omnique bonitatis & perfectionis carentiam importat: aliud quod vocatur malum secundum quid, seu respective: & illud triplex est, nempe naturale, artificiale, & morale. Primum dicitur illud quod privat subiectum aliqua perfectione naturali & connaturaliter debita: v. g. morbus est malum naturale respectu animalis, & calor respectu aque, quia ille privat animal sanitatem, iste aquam frigiditatem, quae connaturaliter eis debita sunt. Secundum est illud quod privat arte factam perfectionem, aliqua sibi debita iuxta regulas artis; ut cum imago sua debita proportione caret. Tertium vero appellatur illud, quod movet actionem creaturam rationalem ad rectitudinem sibi debitam, ut quando vivat eam, vel sine sibi debito, vel debitis circumstantiis, vel commendatione ad legem & rectam rationem.

Notandum secundum, seu potius supponendum est certum, peccatum commissiouis in ratione mali simpliciter per privationem consistit. Ratio est quia, ut diximus, malum simpliciter opponitur bono transcendentali: Sed nihil positivum potest constituere peccatum commissiouis in ratione mali oppositi bono transcendentali: Ergo nec in ratione mali simpliciter, & consequenter in ratione talis per privationem constituitur. Minor probatur: Omne positivum est transcendentale ens, & consequenter bonum transcendentale: cum bonitas transcendentalis entitatem sequatur: Ergo nihil positivum opponitur bono transcendentali, & consequenter nequit constituere peccatum commissiouis in ratione mali oppositi bono transcendentali.

Confirmatur: Malum simpliciter, ut tale, nullam explicat vel implicat rationem boni: Sed omne positivum in peccato commissiouis reperitur, implicat aliquam rationem boni, non vero privatio: Ergo non potest consistit in ratione mali simpliciter per positivum, sed dumtaxat per privationem. Minor probatur: Ens in quantum ens seu ut dicens ordinem ad existentiam, est bonum & appetibile, ut docetur in Metaphysica: Sed omne positivum in peccato reperitur implicat rationem entis dicens ordinem ad existentiam, non vero privatio, quae est mera entis carentia: Ergo omne positivum in peccato commissiouis reperitur, implicat aliquam rationem boni, non vero privatio.

Notandum tertio, in peccato commissiouis plura reperiri, nempe substantiam actus, seu entitatem realem & physicam ipsius operationis peccati conversionem ad obiectum distonum legi divinae, & rectae rationi, seu ordinem positivum ad obiectum ut moraliter malum obiective, & plures privationes, quae ex tali conversione, seu ordine positivo ad obiectum distonum & moraliter malum in tali actu dimanant, nimirum privationem gratiae, privationem conversionis ad Deum ut ultimum finem, quae averso appellatur, & privationem rectitudinis, seu conformitatis cum lege & ratione.

Dices: Privatio, ut a pura negatione distinguitur, est carentia formae debite: Sed odium Dei v. g. non est debita conformitas cum legibus caritatis: Ergo carentia illius conformitatis non est in illo privatio, sed pura negatio. Minor probatur: Odium Dei ab intrinseco & essentialiter est distonum legi caritatis: Ergo illi essentialiter repugnat cum tali lege conformitatis: Sed forma nequit esse debita illi subiecto cui essentialiter repugnat: Ergo non debetur odio Dei conformitas cum legibus caritatis.

Suarez, Salas, & quidam alii Recentiores, hoc argumento convincti, fatentur carentiam commensurationis cum lege in actu peccaminoso esse puram negationem, & esse privationem solum respectu potentiae, cui possibilis & debita est talis conformitas.

Sed haec doctrina in primis aperte repugnat D. Thomae supra qu. 18. art. 1. ubi sic ait: Omnis actio in quantum habet aliquid de esse, in tantum habet de bonitate, in quantum vero deficit et aliquid de plenitudine essendi quae debetur actioni humanae, in tantum deficit a bonitate, & sic dicitur mala. Quibus verbis manifeste declarat debitum bonitatis, supra quod privativa carentia fundatur, non solum esse respectu potentiae, sed etiam res-

pectu actionis: subindeque talem carentiam non solum respectu potentiae, sed etiam respectu actionis peccaminosae, privationem esse. Unde in 2. ad Annibal. dist. 35. qu. unica art. 1. ad 1. dicit: Malum culpa attenditur secundum quod acutus creaturae rationalis, formaliter aliquid bono privatur.

Deinde haec responsio evidenti ratione confutari potest. Nam privatio, & forma cuius est privatio, idem respiciunt immediatum subiectum: Ad forma, cuius dicitur privationem carentia bonitatis in peccato commissiouis reperta, non respicit potentiam ut subiectum suum immediatum, sed actum ipsum: Ergo talis carentia, sub conceptu privationis, immediate respicit actum, & non nudam potentiam. Major constat, Minor probatur. Carentia illa non est carentia actus, sed rectitudinis actus: alias non distingueretur a carentia omnivisa, quae totaliter actum excludit, & in actu privatione consistit. At rectitudo actus non respicit potentiam, sed actum, ut subiectum immediatum: Ergo dicta forma, qua privat carentia in peccato commissiouis reperta, non in nuda potentia, sed in actu immediato subiectatur.

Haec ergo solutio praeremissa, communiter respondent nostri Thomista, quod sicut iuxta Aristotelem & D. Thomam §. Metaph. lectione 20. carentia visus in talpa habet rationem privationis, quia licet ratione sua specificis differentie et repugnet visus, non tamen ei repugnat, sed potius debetur secundum gradum communem & genericum animalis; vel etiam sicut in actu fidei est privatio evidentior, non quia fit aptus habere evidenter, quatenus est talis in specie, sed secundum rationem communem actus intellectualis: ita pariter carentia conformitatis cum lege in actu odii Dei, & in quolibet alio peccato commissiouis, habet rationem privationis; quia licet huiusmodi actus non sit capax rectitudinis & conformitatis cum lege, secundum suam specificam differentiam: illi tamen non repugnat, sed potius ei debetur, si consideretur secundum gradum communem actus humani.

Haec solutio, licet subtilis & acuta, difficultate non caret, & falsum supponere videtur: Nam licet odio Dei v. g. secundum rationem communem actus humani non repugnet rectitudo caritatis, ei tamen debita non est: Ergo ex conceptu illo communi nequit carentia rectitudinis caritatis, in odio Dei reperta, rationem privationis habere. Consequentia manifesta est, quia ad fundandam privationem non sufficit capacitas seu non repugnantia in subiecto, sed insuper debitum forma requiritur; unde homo in parvis naturalibus conditus, etsi fuisset gratia capax, & illa caruisset, non tamen fuisset ea privatus, quia gratia in illo statu ei debita non fuisset. Antecedens vero sic ostenditur: Indifferentis, in quantum tali, nullum extremum suae indifferencies debetur determinate. At ratio actus humani in communi est indifferentis ut contrahatur per rectitudinem caritatis, vel per malitiam & deformitatem odii Dei: Ergo non magis ei debetur rectitudo & bonitas caritatis, quam malitia & deformitas odii.

Pro solutione huius instantiae distinguendum est duplex debitum, unum morale five legale, & aliud physicum seu naturale. Debitum morale five legale est quod provenit ex lege, ut v. g. ex lege iustitiae debetur unicuique ius suum; & ex lege temperantiae tenetur quilibet temperate comedere. Debitum physicum seu naturale est quod fundat quilibet natura per sua principia physica respectu illorum quae ab ipsa emanant; quo genere debiti nullibi essentia debentur naturales passiones. Unde etiam privatio est duplex, alia moralis, quae est carentia formae debite ex aliqua lege, ut dum quis non apponit actum quem exercet circumstantias quas lex jubet apponere; & alia physica, quae est carentia formae debite ex solis principis physicis natura, sicut esset in quolibet essentia carentia aliquis proprietatis. Hoc supposito, respondeo quod licet odio Dei secundum rationem communem actus humani non sit debita rectitudo caritatis, debito physico aut naturali, est tamen ei debito morali, five legali, orto ex lege obligante hominem, ut eo ipso quod erga Deum, ut est obiectum caritatis versatur, rationem communem actus humani contrahat per rectitudinem caritatis, non vero per malitiam & deformitatem odii & avertisiōis a Deo.

Instabis tamen: Debitum morale ortur ex lege obligante: Sed odium Dei potest elici a potentia in instanti in quo non obligat praecipuum caritatis: Ergo in tali casu non erit ei debita, debito morali seu legali, caritatis rectitudo; & consequenter ejus carentia non erit privatio moralis, sed mera negatio. Minor probatur: Praecipuum negativum prohibens odium obligat semper & pro semper praecipuum vero affirmativum dilectionis licet semper obliget, non tamen pro semper, ut patet ex differentia quam inter praecipua affirmativa & negativa Theologi continent: Ergo potest elici odium a potentia in instanti in quo non obliget praecipuum caritatis.

13 Respondeo, praecipuum ex quo debetur actui odii Dei caritatis rectitudo, non esse praecipuum absolutum diligendi, cui opponitur ommissio peccaminosa dilectionis; hoc enim, ut argumentum convincit, non obligat pro semper: sed esse praecipuum conditionatum operandi conformiter ad regulas caritatis, si homo erga Deum, ut est obiectum caritatis, operari velit: vel, ut alii dicunt, esse praecipuum disjunctivum obligans, vel ad non operandum erga Deum, vel ad operandum conformiter ad regulas caritatis.

14 His praemissis: Querimus an peccatum commissiouis per privationem rectitudinis seu conformitatis cum ratione & lege, vel per ordinem positivum ad obiectum ut moraliter malum, seu regulis morum distonum, an per utrumque simul in ratione mali moralis formaliter constituitur? Supponimus enim ex dictis contra Vasquez Disp. 1. art. 1. in tractatu de moralitate actuum humanorum, illam in relatione rationis, seu extrinseca deonificationem non posse consistere, cum moralitas sit sic, ad quam peccatum fit habet ut ratio specificam ad genericam, non sit pura denominatio extrinseca, aut respectus rationis, ut ibidem fuisse ostentum est.

§. II.

Resolutio difficultatis propositae.

15 Ideo primo: Peccatum commissiouis per solam privationem in ratione mali moralis formaliter non constituitur.

Probat primo ex D. Thoma, qui 1. p. q. 48. art. 1. ad 2. tercio contra gentes cap. 9. & de malo q. 1. art. 1. ad 4. hoc statuit discrimen inter malum simpliciter, & malum morale, quod primum per privationem, secundum per positivum constituitur. Unde hic q. 62. art. 9. ad 1. sic ait: Malum in quantum huiusmodi privatio est: & ideo diversificantur species secundum ea quae privantur, sicut & ceterae privationes. Sed peccatum non fertur species ex parte privationis vel avertisiōis, ut supra dictum est, sed ex conversione ad obiectum. Et q. 1. de malo art. 1. ad 12. Bemus & malum non sunt differentia nisi in moralibus, in quibus malum positivum aliquid dicitur, secundum quod actus voluntatis denominatur malus a voluntate. Et q. 2. art. 11. ad 13. Peccatum inquit non est privatio pura, sicut tenetur, sed est aliquid positivum. Quo nihil caritas & expressius in favorem nostrae conclusionis dici potest.

Confirmatur: Idem est constitutum & distinctum: Sed iuxta D. Thom. hic q. 72. art. 1. peccata distinguuntur specie per ordinem ad obiecta specie diversa, non vero ex privatione: Ergo differentia constitutiva peccati non est privatio, sed positivus ordo ad obiectum.

16 Nec valet communis evasio Adversariorum, dicentium D. Thomam non loqui de malo morali, & de distinctione pro materiali malitia. Nam D. Thomas inter malum simpliciter & malum morale statuit hoc discrimen, quod primum per privationem, secundum per positivum constituitur: Sed si loqueretur de malo pro materiali in quo fundatur, discrimen illud non subsisteret; quia cum malum simpliciter in bono fundetur, & necessario supponat entitatem aliquam qua sustentetur, ut D. Thomas citatis locis docet, aliquid positivum pro materiali importat: Ergo, &c.

17 Adde quod D. Thomas hic q. 72. potissimum tractat de specificatione & distinctione peccatorum, ut sunt formaliter peccata in genere moris; nam de actibus humanis in esse physico consideratis egit supra a quaest. 8. usque ad 12. quae est de bonitate & malitia morali actuum humanorum: Ergo non recte exponitur de specificatione solum physica & materiali. Unde hic art. 6. sic loquitur: Distinctum quod in peccatis invenitur duplex differentia, una materialis, & alia formalis. Materialis quidem attenditur secundum naturalem speciem actuum peccati, formalis autem secundum ordinem ad unum suum proprium; quod est obiectum proprium. Quid clarius, ut conler S. Doctorem loqui omnino formaliter de peccato, & de ejus specificatione & distinctione, cum afferat eum defuncti esse ordine ad obiectum? Et certe valde diminutus fuisset, si explicando principia, ex quibus sumitur distinctio specifica peccatorum, ageret solum de distinctione illorum pro materiali, & non pro formali.

18 Secundo fuaudetur conclusio: Si peccatum, & malitia moralis formaliter esset pura privatio, bonum & malum morale privative & non contrarie opponerentur: Sed hoc dicitur nequit, Ergo nec illud, Major patet: non forma & privatio non contrarie, sed privative opponuntur. Minor vero probatur ex D. Thom. 1. part. q. 48. art. 1. ad 3. tercio contra gent. c. 9. ad 2. & q. 1. de malo art. 1. ad 4. ubi docet malum in moralibus opponi contrarie bono. Verba D. Thom. in ultimo testimonio sunt haec: Dicendum quod ideo in moralibus magis quam in naturalibus malum contrarium bono dicitur, quia moralia esse voluntate dependunt; voluntatis autem obiectum est bonum & malum, omnis autem

actus denominatur & recipit speciem ex obiecto. Sic ergo actus voluntatis, in quantum fertur in malum, recipit rationem & nomen mali, & hoc malum contrariatur proprio bono. Et haec contrarietas ex affectionibus in habitu transiit, in quantum actus & habitus simulantur. Quo loco manifeste loquitur D. Thomas non solum de habitibus, ut aliquid interpretatur, sed etiam de actibus bonis & malis; cum afferat hanc contrarietatem ex actibus transire ad habitus. Loquitur etiam de propria contrarietate, ut per hoc aliorum praedictum effugium, ut constat ex illis verbis: Et hoc malum contrariatur proprio bono. Ergo iuxta D. Thom. malum morale, non privative, sed contrarie bono opponitur; subindeque non in pura privatione, sed in aliquo positivo consistit. Unde 2. 2. q. 6. art. 2. loquens de malitia seu deformitate actus peccaminosi, in secunda solutione ad 2. sic ait: Dicendum quod deformitas non solum importat privationem debite formae, sed etiam contrariam dispositionem; unde deformitas se habet ad actum, sicut falsitas ad fidem.

Huius argumento respondent Adversarii sicut ad praecedens, nempe D. Thomam loqui de malo morali, non pro formali, sed pro materiali malitia, qua ratione aliquid positivum est, & contrarie bono morali oppositum.

Sed contra primo; D. Thomas ait quod actus voluntatis, in quantum fertur in malum, recipit rationem & nomen mali, & hoc malum proprie contrariatur bono: At voluntatis actus, in quantum fertur in malum, non dicitur materiale, sed formale malitia: Ergo loquitur D. Thomas de peccato prout est formaliter malum morale.

Contra secundo: Idem S. Doctor locis citatis discrimen statueret inter malum physicum & morale, quoad hoc quod est opponi contrarie bono. Sed sumendo malum morale pro materiali malitia, nullum quantum ad hoc inter utrumque intercedit discrimen, ut patet ex dictis impugnantibus solutionem praecedentis argumenti: Ergo trahitur interpretatio menti D. Thomae repugnat.

Contra tertio; iuxta D. Thomam inter actum bonum & malum eadem oppositio invenitur, ac inter habitum malum & bonum: Sed habitus virtuosus, in quantum talis formaliter, contrarie opponitur virtuti, ut docet idem S. Doctor hic quaest. 71. Art. 1. & tenetur plures ex Adversariis: Ergo admittitur tenetur contrariam oppositionem inter actum bonum & malum, ut sunt tales formaliter.

Contra quarto: Utrumque contrarietatis extremum est sub eodem genere, contraria enim sunt quae sub eodem genere maxime distant: Sed bonum est formaliter sub genere moris, fundamentum vero malitia sub genere physico: Ergo contrarietas mali moralis ad bonum, non attenditur secundum fundamentum malitia, sed secundum ipsammet malitiam formaliter.

Tercio principaliter suadetur conclusio: Ante privationem rectitudinis intelligitur in peccato commissiouis tendentia positiva ad obiectum distonum legi & rationi: At tendentia ista pro priori ad privationem est mala moraliter: Ergo pro priori ad privationem peccatum commissiouis intelligitur constitutum in ratione mali moralis, subindeque non per privationem, sed per aliquid positivum in ratione talis constituitur. Major est certa: Ideo enim in actu peccaminoso intelligitur privatio rectitudinis, quia talis actus tendit in obiectum malum & distonum regulis morum: Ergo prius in eo concipitur tendentia positiva ad obiectum distonum legi & rationi, quam privatio rectitudinis. Minor vero probatur primo: Omnis tendentia specificatur a suo termino, sumitque suam rationem ab eo in quod tendit, atque adeo tendentia ad obiectum distonum legi & rationi, non potest non accipere ab illo speciem disconvenientiae & distonitatis eadem rationi & legi: Sed haec est moralis malitia: Ergo tendentia positiva ad obiectum distonum legi & rationi, pro priori ad privationem rectitudinis est ea dimanans, intelligitur mala moraliter.

Secundo probatur eadem Minor: Tendentia illa prout ante dicitur privationem quam causavit, & formaliter in genere moris, cum oriatur a voluntate, libere & cum specificatione ad regulas morum operante, ac subinde ut ab agente morali, respiciatque obiectum ut a lege prohibentem, atque adeo ut sans sub regulis morum: Ergo sub aliqua moralitatis specie continetur: Sed non est in specie boni moralis, ut per se notum est: Ergo est mala moraliter.

Dices, tendentiam istam, prout ante dicitur privationem rectitudinis, non esse malum formaliter, sed tantum materiale, seu fundamentale, quia non terminatur ad obiectum reduplicative ut malum, & regulis morum distonum, sed solum ut malum materialiter & specificative; illud enim respicit ut bonum quoddam utile aut delectabile, alias prohibentem, non autem formaliter ut distonum legi & rationi; cum nemo (teste Dionysio de divin. nomin. cap. 4.) respiciens ad malum operetur.

Sed contra: Actus voluntatis terminatus ad fundamentum privationis, quae iuxta Adversarios malitiam moralem

Iem formaliter constituit, non terminatur ad illud reduplicative ut fundamentum est obiective malum; sicut enim nemo intendens ad malum sub ratione mali operatur; ita nemo operatur intendens fundamentum malitie, prout est fundamentum illius: & tamen tendentia voluntatis ad fundamentum, accipit ab illo esse fundamentum malitie formalis; pro priori ad privationem in ipso fundatam: Ergo pari ratione, quamvis non terminatur ad obiectum reduplicative ut malum obiective, seu ut difformem legi & rationi, habebit tamen ab illo esse usiam moraliter malitia formali, pro priori ad privationem ad predictam tendentiam feantam: quia scilicet, quamvis voluntas directe & formaliter difformem seu militiam obiectivam que reperitur in obiecto non attingat, eam tamen indirecte & interpretative attingere & velle censetur: eo ipso quod attingit & vult illius causam, & fundamentum, a quo inseparabilis est.

23 Confirmatur: Tendencia habitus virtuos ad obiectum legitimum est mala moraliter & tamen non terminatur ad obiectum reduplicative ut malum, & regulis morum difforme: Ergo patitur tendencia actus virtuos ad mali ad obiectum difformem legi & rationi; erit mala moraliter; et non attingat formaliter & directe difformem seu militiam obiectivam, nec ab illa moveatur, sed a ratione boni utilis aut delectabilis, que reperitur in obiecto regulis morum difformi.

24 Quarto probatur conclusio, destruendo precipuum fundamentum adversa sententia: Si ob rationem aliquam in peccato commissio non debetur admitti positiva malitia, sed tantum privativa, maxime quia si daretur, causaretur a Deo, quippe a quo omne ens positivum causari debet: At hac ratio aque militat contra sententiam illorum, qui solum malitiam privativam in peccato commissio agnoscunt: Ergo vel non est efficacax, vel idem inconveniens Adversarii transigunt tenentur. Minor probatur: fundamentum privationis recludendis, reduplicative ut tale, aliquid positivum est: Ergo si necesse sit quod Deus causet omne positivum in peccato commissio recludendis, operabit quod causet fundamentum privationis recludendis, reduplicative ut tale, subindeque ipsam privationem recludendis: cum illa per se primo & directe causari non possit, sed per accidens & secundario resultat ad positivum fundamentum. Consequentia manifesta est. Antecedens vero sic ostenditur: Fundamentum privationis non consistit in mera negatione, quia privatio supra meram negationem fundari non potest; nec in alia privatione, alias illius privationis alia privatio pro fundamento assignari deberet; & sic daretur processus in finitum: Ergo fundamentum privationis recludendis, reduplicative ut tale, aliquid positivum est.

25 Confirmatur: Habitus virtuos constituit formaliter in ratione, per aliquid positivum, scilicet per habitum ad actum & obiectum virtuosum, ut docet D. Thomas supra q. 54. art. 2. & 3. & tamen virtuos ut tale non causatur a Deo: Ergo patitur est actus malus & virtuosus in ratione peccati rei mali moralis, per aliquid positivum, nempe per sententiam seu habitum ad actum ad obiectum difformem legi & rationi, constituitur, non sequitur quod peccatum, quatenus tale, prout habet rationem mali moralis, causetur a Deo.

26 Ab hoc argumento duplici solutione conatur se expedire noster Avarius hic dubio 1. In primis ait rationem fundamentum privationis in peccato commissio non esse aliquid positivum, quod divina vel creata causalitate indigat, sed dumtaxat denominationem extrinsecam, sumptam a voluntate deficiente; sicut aliqui docent libertatem consistere in extrinseca denominatione a principio indifferente petita. Secundo respondet quod est admittitur fundamentum malitia privativa esse aliquid positivum, subindeque a Deo causari, non sequitur tamen ipsam malitiam privativam esse a Deo; quia tunc solum qui causat fundamentum, causat formam que ex eo resultat, quando forma est capax ejusdem causalitatis, que terminatur ad fundamentum: unde quia privatio recludendis non est capax terminandi positivum Dei causalitatem, sed tantum defectivum creature, consequens fit, quod licet Deus causet fundamentum ejus, ipsam tamen privationem positive non causet.

27 Sed neutra solutio satisfacit. Et prima quidem falsum supponit, & vim argumenti facti non minuit. Nam in primis falsum est, rationem fundamentum malitie in peccato commissio esse solum denominationem extrinsecam: fundat enim illam, quatenus libera a voluntate per legem regulata procedit; libertatem autem esse intrinsecam denominationem & perfectionem in actu voluntatis, modum scilicet quemdam vitalitatis, est communis sententia Thomistarum, de qua videri possunt Salmanticenses tract. de voluntario disp. 2. dubio 3. atque adeo esse fundamentum malitie non est in actu voluntatis denominationem pure extrinsecam.

28 Deinde, dato, & non concessio, quod ratio fundamentum malitie in peccato commissio sit denominatio extrinseca,

ca, non vitatur inconveniens, quod effugere volunt. Adversarii, eam scilicet causari a Deo: quia non solum entitates, & modi illarum intrinsece causantur a Deo, sed etiam denominationes extrinsecas, ut constat de libertate actuali, in sententiam eorum qui illam ponunt in denominatione extrinseca, & in ratione merit in actibus meritoribus, que in probabiliter sententia est denominatione extrinseca, & tamen a Deo causantur. Ratio etiam id suadet: nam omnis extrinseca denominatio recludendis ad aliquam intrinsecam, & eam supponit; sicut denominatio extrinseca visum in pariete, supponit denominationem intrinsecam visum in animali; unde qui causat intrinsecam denominationem, & formam a qua illa provenit, extrinsecam denominationem causare censetur, ut patet in exemplo adducto: oculus enim qui efficit visum, a qua animal intrinsece denominatur visum, est causa denominationis extrinsecas, qua paries denominatur visus: Ergo cum nulla forma realis, & intrinseca denominatio, divinam causalitatem subferre possit, etiam nulla extrinseca & realis denominatio poterit illam effugere.

Confirmatur: Extrinsecas denominationes vere & realiter, ac independentes ab omni intellectu fitione existunt; non enim sunt entia rationis, ut docent nostri Thomiste in Logica: Ergo existunt per aliquam efficientiam causam primam, vel secundam. Si primum, a solo Deo causantur, qui solus est causa prima: si secundum, causantur a causa creata, ut subordinata Deo, & consequenter a Deo ut a prima causa procedunt.

Secunda etiam solutio frivola est: Tum quia cum privatio non terminat per se actionem, sed per refusalitiam fiat, positio ejus fundamentum, non fiat fundamentum malitie privative, formaliter in ratione fundamentum, terminare divinum influxum & causalitatem, & ipsam privationem, seu malitiam privativam, talis influxus capax non esse. Tum etiam quia si Deus potest causare fundamentum ut tale, non causata privatione, que est extra sphaeram causalitatis divine, poterit etiam causare omnem physicam formalitatem recludendis in actu peccaminoso, non causata deformitate morali, etiam si positiva, & necessario cum physica entitate connexa, quia pariter intra sphaeram divine causalitatis non est.

Idem passim docent SS. Patres: Dionysius enim cap. 4. de divin. nomin. sic loquitur: Malum, quemadmodum sepe dicitur, inferioritas, imbecillitas, ac privatio est. Damascenus lib. 4. de fide cap. 4. Neque aliud (inquit) est malum, quam boni privatio. Eadem verba habent Fulgentius de fide ad Petrum cap. 21. & Basil. hom. 9. Item Augustinus tr. 1. in Joann. explicans illud Joann. 1. sine ipso factum est nihil: hoc intelligit de peccato, & subdit: Peccatum nihil est, & nihil fuit homo cum peccato. Cui concordat D. Ambrosius appellans peccatum, nihil verbe & amatum in Deum. Denique omnes antiqui Patres, oppressi hac difficultate, quomodo Deus, cum sit universalis causa omnium, non sit auctor, & causa peccati; non aliter ab illa se expediant, quam dicendo peccatum nihil esse, & privationem, subindeque a Deo non debere produci, licet sit causa universalis totius entis.

Denique hac conclusionem probat Cajetanus hic q. 72. art. 1. ex eo quod si peccatum commissio formaliter esset privatio recludendis virtutis opposita, non posset vici & peccata opposita eidem virtuti, distinguere specie: Sed hoc esse falsum patet in peccatis avaritie & prodigalitat, que specie distinguuntur, quamvis eidem virtuti liberalitatis opponantur: Ergo, & sequela probatur: Privationes non possunt formaliter multiplicari, nisi ratione formarum quibus privant: Ergo cum recludendis virtutis opposita, v. g. liberalitatis, sit una specie atoma, peccata, si hujus recludendis privationes sint, non poterunt specie distingui.

Sed hanc rationem non prosequimur: tum quia praecedentes sufficient: tum etiam quia satis probabiliter est posse occurri, dicendo recludendis ejusdem virtutis, licet materialiter una sit, formaliter tamen esse multiplicem, ex eo quod diversis modis, & per diversa rationis distamina attingatur: sicut idem terminus ad quem diversificatur formaliter: & constituit motus specie diversos, quando diversis viis attingitur; & eadem numero conclusio, v. g. illa Terra est rotunda, est diversa formaliter, & in esse scilicet, atque ad diversa scientias pertinentis, quando per diversa media demonstratur, ut docet S. Thomas 1. p. q. 1. art. 1. ad 2.

Adde quod cum unitate forme fiat specifica moralis privationum diversitas, ut constat in peccato habituali commissio, quod specie differt peccato habituali omissionis; quamvis in probabili multorum sententia utrumque in privatione gratie habitualis consistat, & hac sic ejusdem specie atone. Unde ratio illa Cajetani non multum roboris habere videtur.

Secundo; rationem formalem constitutum peccati commissio, simul ex positivo & privatione non constari, sed eam adequate in positivo consistere, nimirum in tendentia actus humani ad obiectum, ut regulis morum difforme.

Prima pars probatur: Positivum & privativum non possunt ingredi rationem formalem constitutum peccati, per modum generis & differentie; cum genus & differentia

ferentia sola ratione differant, privatio vero & positivum realiter distinguantur: nec etiam tanquam res & modus essentie, cum pro priori natura ad privationem, malitia moralis peccati commissio constituta intelligatur, ut conclusioe precedenti probatione 3. ostensum est: Ergo ratio formalis constitutiva peccati commissio, ex positivo & privatione non constatur: unde cum non fit pura privatio, ut conclusioe precedenti ostendimus, sequitur eam in solo positivo, nimirum, in tendentia actus humani ad obiectum ut difformem regulis morum, debere consistere.

Confirmatur: Tunc intelligimus peccatum commissio adequate constitutum in sua specie, aut sitem formam illam, per quam constituitur, quando intelligimus illud substantie distinctum ab aliis, que non sunt ejusdem specie, scilicet ab actu bono, & a peccato omissionis; nam constitutum & distinctum secundum rem ideam sunt: Sed per solam tendentiam positivam actus ad obiectum, ut regulis morum difforme, intelligimus predictum peccatum substantie distinctum ab aliis distinctum: Ergo per solam tendentiam adequate constituitur. Major est evidens. Minor etiam ex eo patet, quod nec actus bonus, nec peccatum omissionis, importat predictam tendentiam; immo actus bonus dicit tendentiam omnino oppositam, peccatum vero omissionis carentiam totius actus & tendentie: Ergo &c.

§. III

Exponuntur testimonia D. Thomae, que videntur adversari nostrae sententie.

23 Contra nostram sententiam primo obijci solent plura testimonia, in quibus S. Doctor esset malum nullam habere essentiam seu naturam, sed in sola privatione consistere. Ita docet 3. contra gent. cap. 7. ubi ait: Malum nihil est aliud quam privatio ejus quod quis natus est & debet habere. Et q. 1. de malo art. 1. Malum (inquit) non est aliquid, sed est ipsa privatio aliquid particularis boni. Item 1. p. q. 58. art. 1. dicit quod nomine mali sequitur quodam absentia boni.

Idem passim docent SS. Patres: Dionysius enim cap. 4. de divin. nomin. sic loquitur: Malum, quemadmodum sepe dicitur, inferioritas, imbecillitas, ac privatio est. Damascenus lib. 4. de fide cap. 4. Neque aliud (inquit) est malum, quam boni privatio. Eadem verba habent Fulgentius de fide ad Petrum cap. 21. & Basil. hom. 9. Item Augustinus tr. 1. in Joann. explicans illud Joann. 1. sine ipso factum est nihil: hoc intelligit de peccato, & subdit: Peccatum nihil est, & nihil fuit homo cum peccato. Cui concordat D. Ambrosius appellans peccatum, nihil verbe & amatum in Deum. Denique omnes antiqui Patres, oppressi hac difficultate, quomodo Deus, cum sit universalis causa omnium, non sit auctor, & causa peccati; non aliter ab illa se expediant, quam dicendo peccatum nihil esse, & privationem, subindeque a Deo non debere produci, licet sit causa universalis totius entis.

Secundo opponi solent alia loca, in quibus S. Thom. expresse videtur docere peccati commissio essentiam seu malitiam in sola privatione consistere: nam q. 18. art. 1. asserit actum esse malum, in quantum aliquid ei deficit de plenitudine essentie. Et hic q. 71. art. 6. dicit quod actus humanus habet quod sit malus, ex eo quod caret debitis commensuratione; & essentiam peccati per malitiam illam privativam declarat, exponens definitionem illam Augustini: Peccatum est dictum, factum, vel concupisum, contra legem eternam; ait enim, per ly dictum, factum, vel concupisum, significari actum humanum, qui in peccatis commissio sic habet sicut materiale; per ly vero contra legem, significari carentiam debite commensurationis, que se habet ut formale, nullamque fecit mentionem malitie positive. Item q. 85. art. 4. ait quod ordinatio actus est quoddam bonum, & subdit: Et hujus privatio est essentialiter ipsum peccatum. Quo nihil clarius & exprelius dici posse videtur contra nostram sententiam.

Tertio: Aversio dicit privationem: Sed ex D. Thoma malitia peccati in aversione consistit: Ergo & in privatione. Major patet. Minor probatur ex eodem D. Thoma 2. 2. q. 10. art. 3. ubi sic ait: Omne peccatum formaliter consistit in aversione a Deo. Et q. 20. art. 1. ad 1. docet peccata que opponuntur virtutibus Theologicis, principaliter consistere in aversione, ex consequenti vero importare conversionem ad bonum commutabile.

Denique: Id quod formaliter se habet in peccato, est ejus constitutum: Sed juxta D. Thomam privatio formaliter se habet in peccato: Ergo per illam in ratione mali moralis constituitur. Major est evidens. Minor vero ex variis D. Thomae testimoniis suadet. Nam S. Doctor 2. 2. q. 118. art. 5. sic ait: Corruptio vel privatio boni formaliter se habet in peccato; conversio autem ad bonum commutabile, materialiter. Et q. 162. art. 6. in peccato (inquit) duo attenduntur, scilicet conversio ad commutabile bonum, que materia-

liter se habet in peccato; & aversio a bono incommutabili, que est formalis & completiva ratio peccati. Idem docet 3. p. quest. 86. art. 4. ad 1. his verbis: Culpa moralis utrumque habet; & aversionem a Deo, & conversionem ad bonum creatum; sed aversio a Deo est ibi sicut formale, conversio autem sicut materiale.

Ut hac testimonia, que primo aspectu apparent difficilia, facilia & claria intelligantur & exponantur, quaedam breviter hic prenotanda sunt, que Salmanticenses disp. 6. dub. 3. §. 4. & 5. fufe exponunt.

In primis notandum est ex D. Thom. q. 1. de malo art. 1. ad 1. & 18. tertio contra Gentes cap. 9. & 1. p. q. 48. art. 1. ad 2. & 3. duplex distingui malum, absolutum scilicet, & relativum. Primum dicitur illud quod ita est malum, ut nulli entitati & bonitati in se includat, subindeque nulli omnino possit esse bonum. Secundum vero illud est, quod aliquid entitatis & bonitatis in se includit, & ita est malum respectu aliusque nature, ut possit esse bonum, respectu alterius; v. g. in aqua calida privatio frigiditatis habet rationem mali absolute, quia nihil est, & nulli bona, calor autem non est malus absolute, quia in se est ens & bonus, sed est malum alicujus, quia est malus & disconveniens ipsi aque. Similiter in actu humano carentia recludendis debita est malum absolute, utpote que neque est in se ens, nec bona alicui: tendentia vero ad obiectum ut difformem regulis morum, est malum alicujus, scilicet hominis, quia natura rationali & recte rationi repugnat; non tamen est malum absolute, quia entitatem & bonitatem transcendentem includit. Unde peccatum, ratione hujus duplicis malitie quam includit, malum absolute, & malum relative, seu malum simpliciter, & malum morale dicitur: vel ut ait Cajetanus hic q. 71. art. 6. malum privative, & malum contrarie. Cave (inquit) in tractatu de vitio & peccato non erres in principio, putans vitium & peccatum habere tantum rationem mali ratione privationis: oportet namque dicere, quod peccatum est actus malus dupliciter, scilicet contrarie & privative. Intemperantia enim est actus malus contrarie, pro quanto est actus habens contrarium obiectum formali obiecto temperantia, est vero actus malus privative, pro quanto est actus privatus recludendis quam debere habere. Est autem inter has duas mali rationes tanta differentia, quod prima, ut dictum fuit, est per quosdam positiva, & a Deo, & quod secunda est privatio, & nihil, & non a Deo. Prima quoniam est prior naturaliter secunda, & fundamentum ejus; eo quod omne peccatum est actus contrarius alicui virtuti, & ad hujusmodi contrarietatem sequitur privatio debita recludendis. Prima rursus spectat ad conversionem, secunda autem ad aversionem inventam in peccato, & utraque vocatur inordinatio, sed prima contrarie, secunda privative &c.

Notandum secundo, quod sicut mors potest considerari dupliciter, primo prout est in fieri, quia ratione est aliquid positivum, est enim ipsa causa ad quam conaturaliter sequitur separatio anime a corpore, v. g. morbus, aut vulnus lethale; secundo ut est in facto esse, & sub hac ratione est pura privatio, & carentia vite: ita similiter privatio gratie aut recludendis, rationis, que in peccato commissio reperitur, potest considerari vel prout est in fieri, & hoc modo est aliquid reale & positivum, ipsa nempe tendentia actus ad obiectum ut difformem regulis morum; vel quatenus est in facto esse, quia ratione est pura privatio ex tali tendentia resultans.

Notandum tertio ex Cajetano 2. 2. quest. 20. art. 1. 42 duplicem in peccato commissio distingui posse aversionem a Deo: unam pure privativam, que consistit in recessu & separatione, seu in carentia conjunctionis cum illo, aliam positivam, & contrariam, que est positiva tendentia contra ipsum, qualis est in odio, quo quis expresse & formaliter tendit contra Deum; aversando illum, & volendo ipsum non esse, & hac aversio formaliter & expresse reperitur in peccatis que opponuntur virtutibus Theologicis, in aliis vero solum virtualiter & interpretative: ut infra agendo de peccato mortali exponemus. Rursus aversio privativa alias est habitualis, consistens in carentia illius forme, per quam homo habitualiter Deo conjungitur, gratie scilicet, & caritatis; alia actualis, que est carentia illius recludendis actualis, que ipsi actui peccaminoso debetur; nam sicut omnis actus humanus recludendis tendit positive per suam recludendis mediate vel immediate in Deum: ita per carentiam predicta recludendis, recedit & fugit ab eo, & ab ejus lege privative. Ex quo fit in unoquoque peccato commissio mortali, quatuor hac reperiri, videlicet conversionem ad bonum commutabile, regulis morum difforme; aversionem a Deo positivam seu contrariam; aversionem privativam actualem, seu in fieri; & aversionem habituales, sive in facto esse.

Notandum quarto, in actibus humanis non semper dici-formale illud quod est essentialie, nec semper id quod materiale dicitur, esse extra essentiam: immo ipsa forma essentialis & constitutiva dicitur aliquando materialis, respectu alterius forme accidentalis supervenientis, & hac respectu

respectu illius dicitur formalis. Hac ratione D. Thomas supra quest. 18. art. 6. speciem bonitatis vel malitiae quam actus habet ex objecto, quae est ei essentialis, appellat essentialiter: eam vero quam habet ex fine operantis, quae absolute accidentaliter est, dicit esse formalem. Et supra q. 13. art. 1. ait quod si aliquis actum fortitudinis exercet propter Dei amorem, actus ille materialiter est fortitudinis, formaliter vero caritatis; & tamen in actu actus bonitatis specifica & essentialis est bonitas fortitudinis: bonitas vero caritatis absolute est accidentaliter. Unde quavis sola malitia positiva, quae in peccato commisionis reperitur, fit essentialis & constitutiva peccati, privativa vero absolute fit extra essentialiam, poterit tamen hac dici formalis respectu illius.

44 Ex his facile intelligi & explicari poterunt testimonia D. Thomae supra adducta. Ad primum enim respondetur, quod quando S. Doctor locis citatis docet malum non esse aliquam naturam, sed solum privationem ejus quod quis natus est & debet habere, loquitur de malo simpliciter & absolute, quod in sola privatione consistit, non vero de malo respectivo, sive physico, sive morali: illud enim non est mera privatio, sed aliquid privationem & causam & fundans; ut patet in calore, qui est malus & disconveniens aequae, non quod sit mera privatio, sed quia est aliqua qualitas positiva, causans in ea privationem seu carentiam frigiditatis ei connaturaliter debitae. Similiter malum respectivum morale in aliquo positivo, nimirum in tendencia actus humani ad objectum diffonum regulis morum, ut fundante privationem rectitudinis, formaliter consistit.

45 Intelligens primo, malum absolute, & malum respectivo, non comparari inter se ut predicatum superius & inferius, neque unum de alio predicari, sed potius quasi disparate se habere, & aequivoque utriusque nomen mali applicari, ut observat Cajetanus supra quest. 18. neque etiam malum absolute converti cum malo physico, & malum respectivo cum malo morali, sed tam in physycis quam moralibus utrumque malum reperiri. Calor enim v. g. est malum respectivum & secundum quid respectu aquae, & privatio frigiditatis, malum absolute & simpliciter. Similiter in peccato commisionis tendencia positiva ad objectum, ut diffonum regulis morum, est malum respectivum & secundum quid, in ordine scilicet ad creaturam rationalem, cui disconveniens & nociva est: privatio vero rectitudinis, quae ex ea resultat, est malum absolute & simpliciter: cum nullam entitatem & bonitatem transcendentem includat. Et licet utraque haec malitia ad ordinem moralem spectet, ideoque malitia morali dici possit, quia tamen positiva est prima & essentialis in actu humano, constituitque illud primario in ordine morali, privativa vero ad eam consequitur; ideoque inter Thomistas nomen malitiae moralis frequentius sumitur pro malitia positiva, privativa vero, etiam dum in moralibus reperitur, retinet nomen mali absolute & simpliciter.

46 Intelligens secundo differentiam quae inter peccatum actuale commisionis & omissionis reperitur: nam peccatum actuale commisionis est essentialiter malum morale contrarie, consequenter vero & connotative, est malum privative: at vero peccatum omissionis est essentialiter malum morale privative, & malum morale contrarie connotative; saltem quando omisso actus debiti causatur ab actu malo, puta omisso auditu in nullo a fornicatione. Ratio est, quia sicut in peccato commisionis, per positivam conversionem ad objectum malum, & regulis morum difforme, voluntas transgreditur legem negativam siue prohibentem; ita in peccato omissionis, per carentiam conversionis ad objectum bonum & debitum, transgreditur legem positivam seu praepceptivam: quare si in peccato omissionis reperitur actus voluntatis, ille non est per se loquendo de ratione ipsius, sed vel ejus causa, vel occasio, ut infra patebit. Unde peccatum, ut superius ad peccatum commisionis & omissionis, non est univocum, sed analogum, analogia proportionalitatis; quia dicit rationem secundum quid & proportionaliter unam, duas vero simpliciter, nempe privativam & positivam, quatenus habent inter se hanc similitudinem, quod sicut unum se habet ad legem Dei violando ipsam, ita & aliud.

47 Ex his etiam facile intelligit & exponit testimonia SS. Patrum supra adducta, quibus afferunt malum nihil aliud esse quam boni privationem: nam vel loquuntur de malo absolute & simpliciter, & volunt peccatum in ratione mali simpliciter per privationem constitui: vel loquuntur de privatione ut est in fieri, non vero, ut est in facto esse, aut de peccato habituali, quod, ut infra ostendemus. Disp. 8. art. 3. in privatione gratiae sanctificantis consistit; non vero de actuali, quod est actus malus & regulis morum difformis, causans in anima privationem gratiae sanctificantis: unde cum haec se habeat in ordine supernaturali, sicut substantia in ordine naturali, peccatum mortale eam expellens, destruit esse veluti substantiale ordinis super-

turalis, subindeque respectu hujus ordinis, redigit quodammodo hominem ad nihilum, & ideoque Augustinus ait: Peccatum nihil est, & nihil sunt homines cum peccato. Cui consonat illud Prophetiae: Ecce ad nihilum redacti sumus, & nescivi, & illud Apostoli: Si caritatem non habueris, nihil sum.

Denique observandum est cum Salmanticensibus: Disp. 6. dubio 4. §. 3. quod cum SS. Patres & Doctores Ecclesiae, qui post exortam Manichaei haereseum scripserunt, ut Athanasius, Basilii, Nazianzenus, Hieronymus, Augustinus, & alii, negant malum esse rem aliquam, positivum intendunt reutare errorem illius Haereticarum, qui ponebat duo principia, alterum bonorum, alterum malorum, contendentque res aliquas secundum substantiam & naturam suam esse malas, & quasdam bonas: unde dum agunt malum nihil esse, sive nullam habere naturam, solum volunt nullam substantiam sive essentialitatem esse mala: non vero negant operationes a libero arbitrio procedentes posse esse malas moraliter, eorumque deformitatem & malitiam esse aliquid positivum.

Ad testimonia secunda classis respondeo, quod quando S. Thomas asserit actum esse malum, in quantum ei deficit aliquid de plenitudine essendi, vel ex hoc quod caret debita commensuratione, non loquitur in sensu formalis, sed illativo solum; ita ut velit, infallibiliter verificari actum esse malum, si habeat carentiam aliquam debiti, aut debita commensurationis, quod est verisimum, esse carentia illa non fit ratio formalis constitutiva peccati, ut patet ex dictis. Unde definitio peccati a S. Augustino tradita, & a D. Thoma explicita, non est essentialis, sed descriptiva: quia sumitur ex privatione rectitudinis seu conformitatis cum lege divina, quae in peccato commisionis habet se ex consequenti, & quasi proprietaria. Potest etiam dici cum Joanne S. Thoma, quod quando Doctor S. ait actum esse malum, in quantum caret debita commensuratione, non sumit carentiam formaliter, seu causaliter, nempe pro tendencia positiva actus ad objectum diffonum regulis morum, in qua fundatur privatio rectitudinis, & ex qua in actu humano resistit; seu, quod idem sonat, loquitur de privatione in fieri, non in facto esse. Eodem modo intelligi & explicari possunt verba illa, quibus asserit privationem ordinationis actus esse essentialiter ipsum peccatum: hoc enim verum est de privatione rectitudinis seu ordinationis actus ut est in fieri.

Vel melius responderi potest cum Salmanticensibus. D. 50 Thomam ibi non loqui de peccato commisionis, de quo solum agimus in presenti, sed de peccato omissionis, de quo non dubitamus consistere in privatione. Nam S. Doctor non ait quod privatio rectitudinis & ordinationis actus fit essentialiter ipsum peccatum, sed privatio ipsius actus ordinati & recti, ut constat ex verbis antecedentibus, quae sic se habent: Est etiam quoddam bonum, quod est ipse actus ordinatus, quod etiam habet suam naturam, speciem, & ordinem; & hujus (scilicet predicti actus) privatio, est essentialiter ipsum peccatum. Privatio autem actus, secundum omnes, peccatum omissionis constituit, non vero commisionis, quod non est privatio actus debiti, sed actus positivus debito ordine privatus.

Ad loca tertiae & quartae classis dicendum est, quod S. Thomam sanctus Thomas asserit peccatum in avertione consistere, non loquitur de avertione pure privativa, sed de avertione contraria & positiva, quae opponuntur virtutibus Theologicis, eo quod haec peccata directe consistant in tendencia positiva contra Deum, ut recte Cajetanus & Barnes ibidem observantur. Vel loquitur de peccato, non ut per se primo malum morale est, sed ut habet rationem mali simpliciter. Quando vero asserit avertionem, aut privationem & corruptionem boni, habere se formaliter in peccato, conversionem vero ad bonum commutabile materialiter, intelligendum est juxta dicta in ultimo notabili: non enim intendit quod privatio fit ratio primaria & constitutiva peccati, sed quod est ratio ultima & completiva, quae proinde veluti quodammodo convertionem, & alias rationes in eo repertas, propter quod potest dici formalis, ut patet in exemplis quae ex S. Doctore ibidem retulimus.

Sed dices: D. Thom. in ultimo quartae classis testimonio ex q. 86. tertius partis desumpto, post verba supra adducta, subdit: Remoto autem formali consensumque vel tollitur species; sicut remoto rationali, tollitur species humana. Ergo quando ibi asserit avertionem, aut privationem & corruptionem boni, habere se formaliter in peccato, intendit quod illa sit ratio primaria constitutiva peccati, sicut rationalitas natura humana, non vero quod solum sit ratio ultima completiva illius.

Respondeo distinguendo Consequens: Intendit quod illa avertio seu privatio fit ratio formalis constitutiva peccati; habitualis, concedo: actualis, nego: ibi enim S. Doctor non loquitur de peccato actuali: sed habituali, quod est terminus a quo justificationis, & consistit in privatione gra-

tis sanctificantis quae est avertio a Deo in facto esse, ut notabili 3. exposuimus. Et quavis de peccato actuali intelligeretur, posset exponi de eo, non ut malum mortale est, sed ut est morale reduplicative, quod peccato eadem gratiae privationem essentialiter includit, ut patebit infra, cum de peccato mortali differemus.

§. IV.

Præcipuum Adversariorum fundamentum convellitur.

Præcipuum Adversariorum fundamentum supra §. 2. probatione 4. insinuatum est, potellique sic breviter proponi. Si peccatum commisionis in aliquo positivo consisteret, sequeretur peccatum in ratione peccati a Deo proprie causari: Sed hoc repugnat ratione sanctitati, & damnatur in Tridentino sess. 6. Ergo malitia peccati commisionis non in positivo, sed in privatione adequate consistit. Sequela Majoris probatur: Omne ens reale & positivum efficienter causatur a Deo; cum ens in quantum ens sit objectum divinae omnipotentiae: Ergo si peccatum commisionis in aliquo ente reali & positivo consistat, causabitur proprie efficienter a Deo, & Deus vere & proprie dicitur peccati causa peccati.

55 Respondet Curiel & Medina, Deum esse causam omnium entitatis, quae in peccato commisionis, tam ex parte formalis, quam ex parte materialis reperitur; non esse tamen causam peccati formaliter, quia non causatur entitatem illam moraliter, sive ut causam moralem, cum eam non efficiat cum subiectione ad regulas morum, nec illam consulat aut precipiat.

56 Sed hæc solutio videtur insufficientis: Primo quia falsum est, Deum non causare entitatem peccati ut agens movens, quavis enim non agat ut subiectus alterius regulæ, operatur tamen conformiter ad dictam & regulas hae infinite sapientiae & providentiae, & cum subiectione ad illas, secluis imperfectionibus.

57 Secundo: Dato & non concessio, quod Deus non sit causa moralis entitatis peccati, sequitur quidem ex hoc quod ipse non peccet, non salvatur tamen quod ipse non sit formaliter causa peccati, sicut ex eo quod causet vim quoniam quantum ad omnia quae habet, non per modum videns, sed per modum prime causae efficientis, sequitur quidem quod per illum non videat, non tamen quod non sit formaliter causa visionis. Item ex eo quod causet nostrum meritum per modum prime & universalissime causae, non vero per modum causae meritoriae, concluditur quidem ipsum non mereri, non tamen quod non sit causa nostri meriti formaliter. Similiter ergo ex eo quod non causet totam entitatem peccati per modum agens moralis, sequitur quidem ipsum non peccare, non tamen salvatur ipsum non esse causam peccati formaliter. Hac ergo solutio pretermissa.

58 Melius respondetur, negando sequelam Majoris. Ad cuius probationem, concessio Antecedente, distinguo Consequens: peccatum causabitur a Deo, sub ratione positiva entitatis, concedo: sub ratione deformitatis, nego. Ex hoc vero non sequitur, Deum absolute dicendum esse causam peccati; quia hæc locutio appellat supra formale peccati, sub expresso deformitatis conceptu, sub quo non est a Deo sed solum sequitur Deum posse dici causam peccati reduplicative, quatenus ens positivum est. Unde D. Thomas in 2. dist. 37. quest. 2. art. 2. sic ait: Non potest dici absolute quod peccatum sit a Deo, ut homicidium, aut aliquid hujusmodi, nisi cum hac additione, in quantum est actus, & in quantum est ens. Quare si quis ita argueret: Peccatum commisionis formaliter sumptum, est aliquid ens reale positivum: Sed Deus est causa cujuscumque entis positivi: Ergo est causa peccati commisionis formaliter sumpti: concesso Majori, & Minori, neganda esset Consequentia, quia variatur appellatio; nam in Minori, ly causa, appellat supra rationem entitatis & actualitatis; in conclusione vero supra rationem deformitatis, & malitiae moralis. Ratio est, quia hic terminus causa appellat supra rationem vel conceptum formalem cui conjungitur, ut patet cum dicimus Petrum esse causam statum; nam non est sensus esse causam ligni aut argenti, sed figuræ artificiosae; quam hoc nomen status pro formalis importat. Unde cum in Minori hic terminus causa conjungatur enti, appellat supra rationem formalem entitatis; in conclusione vero, cum jungatur peccato, appellat supra rationem formalem peccati, & supra ipsum conceptum deformitatis.

59 Hæc solutio & doctrina explicari & illustrari potest exemplo claudicationis, quod utitur D. Thomas infra q. 79. art. 2. Si quis enim ita argueret: Anima est causa omnium morum & actionum vidualium animalis: Sed claudicatio tibi curvus est aliquis morus & actio vidualis animalis: Ergo anima est causa claudicationis tibi curvus: argumentum non concluderet, quia variaretur appellatio: nam in Majori ly causa appellat supra rationem vitalitatis & actualitatis, quae est ab anima ut a principio radicali

vine, in Consequenti vero supra defectum claudicationis & obliquitatis, qui non in ipsam animam, sed in tibiam curvam reducitur. Idem cum propositione de peccato dicendum est: nam ut ibidem ait Sanct. Doctor: Peccatum nominat ens & actionem cum quodam defectu: defectus autem ille est ex causa creata, scilicet libero arbitrio, in quantum deficit ab ordine primi agens, scilicet Dei: Unde defectus iste non reducitur in Deum sicut in causam, sed in liberum arbitrium, sicut defectus claudicationis reducitur in tibiam curvam sicut in causam, non tamen in virtutem motivam, a qua tamen causatur quidquid est motus in claudicatione; & secundum hoc Deus est causa actus peccati; non est tamen causa peccati, quia non est causa hujus, quod actus sit cum defectu.

Insuper: Deformitas ut talis formaliter secundum nos 60 est aliqua entitas realis & positiva: Sed Deus est causa omnium entitatis realis & positivae: Ergo est causa predicta deformitatis, ut talis est formaliter, seu sub conceptu deformitatis, & non solum sub conceptu entitatis, vel actualitatis.

Respondeo distinguendo Majorem: Est entitas realis 61 positiva, implicite & cum distinctione per rationem a conceptu entitatis, concedo Majorem: explicitè & sine distinctione per rationem a conceptu entitatis, nego Majorem. Similiter distinguo Minorem: Deus est causa omnis positivae entitatis, sub reduplicata ratione entitatis, concedo Minorem: sub reduplicata ratione formalitatis implicantis entitatem, nego Minorem, & Consequentiam.

Urgetis: Divina causalitas, utpote ad ens terminata, 62 non per nostram considerationem, sed prout a parte rei, non potest terminari ad unam formalitatem, & praescindere ab aliis identificatis cum illa: Ergo fit deformitas peccati sit realiter, immo & transcendentialiter identificata cum ejus entitate, divina causalitas terminata ad entitatem, non poterit a deformitate praescindere.

Confirmatur: Magis praecipuum est intellectus huma- 63 nus, quam causalitas divina: At deformitas peccati taliter sibi identificat ejus entitatem, ut non possit humanus intellectus entitatem intelligere, praescindendo a deformitate: Ergo divina causalitas ad entitatem peccati terminari non poterit, praescindendo ab ejus malitia & deformitate.

Respondeo, Antecedens esse falsum, quando formalis 64 cum entitate identificata, sub explicito & formali conceptu non continetur sub objecto divinae efficientiae: nam productio ab intra in divinis terminatur in ratione productionis ad Personalitatem Filii, & tamen a natura divina praescindit, quavis natura divina sit a parte rei cum filiatione identificata, & in illa formaliter inclusa; quia nempe natura, sub conceptu naturae, non continetur sub sphaera activitatis productivae ad intra. Quia ergo explicitus conceptus deformitatis est extra sphaeram causalitatis divinae, sub qua ea tantum continentur, quae in Deum ut ultimum finem reduci possunt; hinc fit quod efficientia divina terminata ad entitatem peccati, a deformitate entitatem includente praescindat. Ex quo ad confirmationem patet solutio: ideo enim intellectus noster concipiens entitatem peccati, ab ejus deformitate non potest praescindere, quia non solum ejus entitas, sed etiam ipsius deformitas, sub objecto potentiae intellectivae continetur.

§. V.

Alia argumenta solvuntur.

Præter argumentum jam solutum, quod est præcipuum 65 & fundamentale, alia leviora obijci possunt, quae breviter hic proponemus & diluamus.

Objicitur ergo primo: Omne ens positivum est bonum, cum bonum & ens convertantur: Sed formale peccatum non est bonum, cum sit ipsa malitia & deformitas: Ergo non est ens positivum.

Respondeo distinguendo Majorem: Omne ens positivum 66 est bonum, bonitate transcendentali, concedo: bonitate morali, nego. Similiter distinguo Minorem, formale peccatum non est bonum, bonitate morali, concedo: bonitate transcendentali, nego. Nam ut docet S. Thomas 3. contra Gentes cap. 9. malum morale non importat aliquid quod fit secundum suam essentialitatem malum, sed aliquid quod secundum se bonum est, malum autem homini, in quantum privatur illum ordine rationis, qui est hominis bonum: sicut calor secundum suam essentialitatem bonus est, malus tamen aque, quam privat frigiditate naturali.

Insuper: Omne ens physicum est bonum bonitate phy- 67 sica: Ergo omne ens morale, quale est peccatum, est bonum bonitate morali. Consequentia patet: tum ex paritate rationis: tum etiam quia bonitas in integritate consistit: sicut autem omne ens physicum est integrum integritate physica, ita & omne ens morale est integrum integritate morali.

Respon.

68 Respondeo, concepto Antecedente, negando confequentiam, & paritatem. Ratio discriminis est, quia bonitas physica est passio consecrata ad ens, non autem specialis ratio entis, & sic consequitur omnem entitatem physicam; bonitas autem moralis non est passio entis moralis, sed peculiaris quadam ratio & species moralitatis; unde non supponit entitatem moralem constitutam, sed illam primo constituit, & ab entitate moraliter mala primo distinguit, ac postea necessarium non est quod sequatur omnem entitatem moralem. Ex quo patet solutio prime probationis.

Ad secundam dicendum est, omne ens morale esse quidem integrum integritate entis moralis, quantum ad ea que illi physice aut metaphysice debentur, non tamen integritate morali constante ex illis que ipsi debentur debito morali ortis ex lege: & in hac integritate; non vero in illa, bonitatem moralem consistere: ut patet in actu odii Dei, qui licet consistat omnibus que physice aut metaphysice ipsi debentur, dicitur tamen malus moraliter, quia deficit ex rectitudine caritatis, que debito morali ortis ex lege ipsi debetur, modo quo supra explicuimus.

69 Obijctur secundo: Mala & peccata, secundum doctrinam SS. Patrum, non a causa efficiente, sed deficiente procedunt: Atqui solus defectus & carentia a causa deficiente procedunt, entitas vero positivae in causam efficientem reducitur: Ergo peccatum non in positivo, sed in sola carentia & privatione consistit.

70 Confirmatur: Voluntas non constituitur in ratione causae physicae, sed per formam positivam, sed per puram negationem: At si malitia moralis peccati in aliquo positivo consisteret, voluntas esset causa illius, non ratione negationis, sed ratione forme positivae: Ergo malitia moralis peccati non est aliquid positivum, sed mera privatio: Sequela Minoris patet, quia omne positivum in causam positivam reducitur debet. Major autem suadetur: Primo quia voluntas in ratione causae physicae constituitur per carentiam directionis regulae rationis & legis, ut docet D. Thomas infra q. 75. art. 1. in corp. ubi ait: *Provenit defectus ordinis in actu ex defectu directionis in voluntate. Et in resp. ad 3. dicit quod voluntas sine additione regulae rationis vel legis divinae, est causa peccati.* Secundo, quia voluntas secundum omnem conceptum positivum est ens a Deo participatum, illuc in essendo, & per consequens in operando subordinatum; sed per formalitatem Deo in operando subordinatum; sequitur in ratione causae physicae & malitiae constituitur: alius Deo subordinatur in causando peccatum sub ratione peccati, & consequenter Deus ut prima causa influeret in peccatum pro formalitate malitiae: Ergo voluntas nullo positivo, sed pura negatione aut privatione in ratione causae malitiae moralis constituitur.

71 Ad objectionem respondeo, quod sicut deficere stat dupliciter, vel solum privative, per carentiam debita perfectionis, vel etiam contrarie, per debitam & contrariam dispositionem; dicitur enim manus defectuosa, vel quia non habet nisi quatuor digitos, exigens quinque, vel quia habet sex, cum peccat non habere nisi quinque: ita etiam causa aliqua potest dici deficiens duplici modo; nempe privative, quando in effectu non producit debitam perfectionem; & contrarie, quando producit illum cum dispositione contraria & indebita. Cum ergo SS. Patres docent mala & peccata, non nisi a causa deficiente procedere; hoc debet intelligi de causa deficiente vel privative, vel contrarie, juxta distributionem accommodam; malum enim simpliciter, quod in pura privatione consistit, a causa privative deficiente procedit: malum vero morale, quod non est mera privatio, sed aliquid positivum, nature rationali disconveniens & contrarium, a causa positive seu contrarie deficiente procedit; & per consequens ejus productioni aliqua efficientia, & non pura deficiente correspondet. Unde

72 Ad confirmationem nego Antecedens. Ad ejus primam probationem respondeo, quod sicut potentia peccandi dicitur voluntati competere, quatenus est facta ex nihilo, non ita quod ipsa nihilum sit ratio formalis, per quam defectibus & potens peccare constituitur; sed ipsa positiva entitas voluntatis, comotans nihilum tanquam terminum a quo; ita negatio directionis regulae rationis & legis ad defectum positivum reperiuntur in peccato comparatur, non tanquam ratio formalis continentis praedictam (hac enim est positiva entitas voluntatis, ut connotatam dicitur negationem) sed ut conditio, & ut aliquid a voluntate deficiente comotatum.

73 Ad secundam probationem Major distinguenda est: Voluntas secundum omnem conceptum seu formalitatem positivam, quae positiva est, & dicens ordinem ad existentiam, est ens a Deo participatum, illuc in essendo & operando subordinatum, concedo Majorem: secundum conceptum seu formalitatem negativam, ut connotantem praedictam negationem directionis regulae rationis & legis, nego Majorem: Et data Minori, distinguo

Consequens. Ergo voluntas nullo positivo, qua positivum est, in ratione causae malitiae moralis constituitur, concedo: nullo positivo, ut connotante aliquam privationem, nego.

Objicitur tertio: Peccatum commissionis continetur sub ratione mali simpliciter: unde summum & maximum omnium malorum a SS. Patribus appellatur: Sed malum simpliciter est privatio & non ens, ut docet S. Thomas 1. part. q. 48. art. 1. Ergo peccatum non est aliquid positivum, sed mera privatio bonitatis & rectitudinis.

Respondeo in peccato commissionis duo reperiri, nempe rationem formalem, per quam constituitur, & privationem rectitudinis, quae se habet quasi proprietates consequens ad illam: ratione primi non continetur sub ratione mali simpliciter & absolute, sed tantum sub ratione mali simpliciter & secundum quid; non enim est malum simpliciter, sed huic naturae, scilicet rationali, cui est disconveniens, sicut calor non est absolute in se malus, sed tantum respectu aquae, quam naturali frigiditate privat: ratione vero secundi, sub malo simpliciter & absolute continetur: quia privatio, cum fit non ens seu carentia entis, nullam rationem boni implicare & involvere potest.

Objicies ultimum: Per illud constituitur formaliter peccatum, quo positum ponitur, & quo ablatum auferitur. Sed posita privatione rectitudinis, peccatum ponitur, & ea ablatum tollitur: Ergo formaliter constituitur per talem privationem.

Respondeo distinguendo Majorem: Quo positum ponitur, & quo ablatum auferitur, per locum intrinsecum, & tanquam per rationem a priori, concedo Majorem: Per locum extrinsecum, & a posteriori, nego Majorem: Similiter distinguo Minorem: Posita privatione rectitudinis, peccatum ponitur, & ea ablatum auferitur, a priori & per locum intrinsecum, nego: a posteriori & per locum extrinsecum, concedo. Solutio patet ex supra dictis: ex eo enim quod actus peccaminosus dicitur tendentiam ad obiectum regulis morum diffusum, per quem formaliter in ratione peccati & mali moralis constituitur, sequitur quod caret rectitudine sibi debita, scilicet tendentia ad obiectum regulis morum consonum & ita privatio hujus posterioris tendentiae est quasi proprietas consequens ad illam priorem, & ab illa inseparabilis: unde cum posita proprietate ab essentia inseparabilis, arguitur & a posteriori, seu per locum extrinsecum, ponatur ipsa essentia, & ea ablatum tollitur, posita privatione rectitudinis, ponitur peccatum, & ea ablatum auferitur; non a priori, & per locum intrinsecum, sed a posteriori, & per locum extrinsecum: eo proportionali modo quo posita obscuritate assensus, ponitur assensus fidei; & ea ablatum auferitur, non quod per ipsam obscuritatem constituitur, sed quia illud quod constituitur actum fidei, formaliter in quantum hujusmodi, connotat obscuritatem, five habet constitutivum actum fidei, prout obscuritatem connotat.

ARTICULUS II.

An possit dari omisio culpabilis in individuo, absque omni actu physico voluntatis, qui sit causa vel occasio illius?

§. I.

Quibusdam praemissis conclusio negatur statuitur, & auctoritate D. Thomae fulcitur.

Certam est primo, non posse dari omissionem culpabilem, absque actu aliquo positivo intellectus: quia omisio non potest esse culpabilis, nisi sit voluntaria, nec voluntaria, sine cognitione, cum voluntarium definatur id quod est a principio intrinseco, cum cognitione. Illa tamen cognitio non semper est causa omitendi, sed multoties ab omissione revocatur, & quantum est de se ad operationem omissionis oppositam inclinatur: ut quando intellectus voluntati dicitur convenientes esse hodie & nunc sacrum audire, actus enim iste, quantum est de se, ad praecipitum observantiam inducit, & consequenter omitendi causa non est.

Deinde exploratum est apud omnes, ad omissionem culpabilem non requiri actum directe ad illam terminatum: v. g. ut quis culpabiliter missam non audiat eo tempore quo iussit praecipitum, non est necessarium, ut per actum expresse vellet missam non audire, sufficit ut velit aliquid cum auditione sacri impossibile, v. g. studium, ludum, aut venationem; tunc enim omisio missae indirecte & in sua causa censetur voluntaria, quod sufficit ut sit culpabilis & peccaminosa.

Tertio omnes latentur, regulariter loquendo, non dari omissionem culpabilem absque actu aliquo voluntatis, directe vel indirecte ad illam terminato: experientia enim

Eodem veritas ratione fundatur.

enim docet, quod quando aliquis omittit actum qui est in praecipito, hoc facit vel quia fugit laborem illius actus, & illum vult non agere, aut quia vult aliquid cum eo impossibile.

Denique ut ad punctum difficultatis veniamus jam se omnes concedunt, actum positivum voluntatis non esse de essentia & ratione formali & specifica omissionis culpabilis: nam peccatum omissionis in hoc a peccato commissionis distinguitur, quod commissio actum positivum essentialiter includit, & in illo consistit; scilicet autem omisio, quae essentialiter consistit in carentia actus praecipiti, seu in privatione illius, ut docet S. Thomas 2. 2. quaest. 79. art. 3. Nihilominus quia plura requiruntur ad existentiam & singularitatem rei, quam ad eas quiditatem & essentiam (ut patet in homine qui licet ex sua essentia & ratione specifica, solum exigit animalitatem & rationalitatem, ut tamen a parte re existat, quantitatem, figuram, ubi, & plura alia accidentia requirit) quatenus utrum ad omissionem culpabilem in individuo consideratam, & prout & nunc exercetur, necessitate non solum morali, sed etiam physica, requiritur aliquis actus voluntatis, directe vel indirecte ad illam terminatus, qui sit causa vel occasio illius; vel an in aliquo casu possit dari omisio culpabilis, absque omni actu? Pro resolutione

Dico, non posse dari omissionem culpabilem sine actu praecedente, aut concomitante, qui sit causa vel occasio omitendi. Ita communiter docent nostri Thomisticae, paucis exceptis contra Durandum, Suarez, Valentiam, & alios Recentes.

80 Probatur primo ex D. Thoma hic q. 71. art. 5. ubi relatis duabus opinionibus, quae circa praesentem difficultatem suo tempore circumferantur, alia negante posse dari peccatum omissionis sine actu, alia id asserente, fert de utraque hoc iudicium: *Utraque opinio secundum aliquid veritatem habet. Si enim intelligatur in peccato omissionis, illud solum quod per se pertinet ad rationem peccati, sic quandoque omissionis peccatum est cum actu inferiori, ut cum aliquis omittit non ire ad Ecclesiam, quandoque vero absque omni actu. Si vero in peccato omissionis intelligatur etiam causa vel occasio omitendi, sic necesse est in peccato omissionis aliquem actum esse.* Quibus verbis S. Doctor eligit & approbat opinionem requiringent actum ad peccatum omissionis, si hac exigentia intelligatur solum per modum causae vel occasionis omitendi, quomodo reijciat illam, si intelligatur de exigentia actus qui sit per se, & tanquam de essentia. Et contra vero extremam opinionem negantem necessitatem praedicti actus, solum approbat quoad actum qui sit per se, & tanquam de essentia, quoad actum vero qui sit habeat per modum causae vel occasionis omitendi, eam reijciat & impugnet. Eodem modo distinguit inter praedictas opiniones q. a. de malo art. 1. dicens: *Potest esse aliquod peccatum, ad quod non requiritur aliquis actus, qui sit de essentia peccati: Et in hoc veritatem non habet secunda opinio. Si autem consideretur id quod requiritur ad peccatum, ut causa peccati, sic oportet quod ad quilibet peccatum, etiam omissionis, aliquis actus requiritur.* Et inferius: *Ad hoc ergo quod omisio sit peccatum, requiritur quod constituitur ex aliquo actu voluntariae. Et tandem concludit: Si ergo quantum ad hoc prima opinio vera est, quod ad omissionem requiritur actus voluntarius ut causa. Quae testimonia adeo clara & perspicua sunt, ut nullam interpretationem nisi extortant & violentam admittere possint. Nam quod aliqui dicunt D. Thomam loqui de eo quod regulariter & secundum communem legem contingit; non vero de eo quod fieri potest, metaphysice loquendo; & de potentia absoluta, facile consutari potest: Tum quia S. Doctor locis citatis questionem hanc non morali modo, aut attentis dumtaxat, huiusque regulariter contingunt, sed valde metaphysice, pertinetque rationibus ex ipsis essentibus & naturis rerum, discutit & resolvit: Tum etiam, quia non solum intendit recedere a prima opinione, ex ea parte qua requirit actum, tanquam de essentia peccati, sed etiam a secunda, ex ea parte qua negat requiri semper actum per modum causae: At hac sententia non poterat negare, regulariter & de lege ordinaria talem actum requiri; cum hoc contra evidentem experientiam pugnet ut supra ostendimus; sed solum de lege extraordinaria, & in aliquo casu metaphysico: Ergo cum S. Doctor quoad hoc praedictam opinionem deferat, manifestum est, ipsum velle ad omissionem culpabilem necessarium esse aliquem actum voluntatis, qui sit causa vel occasio illius, non solum necessitate morali, sed etiam physica, aut metaphysica.*

81 Confirmatur: D. Thom. supra q. 6. art. 3. ait: *Et modo requiritur ad voluntarium actum cognitionis, sicut & alius voluntarius: Sed ad omissionem voluntarium & culpabilem necessarius est actus intellectus, non solum necessitate morali, sed etiam physica, aut metaphysica: cum repugnet sine cognitione aliquid esse voluntarium, ut patet ex definitione voluntarii: Ergo & actus voluntatis.*

82 Non solum evidentissimis D. Thomae testimoniis, sed 83 etiam efficacissimis rationibus Salamanicensis tractatur. Prima, quam late prosequuntur Salamanicensis tractatur de voluntario disp. 4. dub. 1. & tract. de peccatis disp. 5. dub. 2. potest sic breviter proponi. Ut omisio aliqua sit culpabilis, debet esse voluntaria: At secluso quocumque actu voluntatis, eam antecedente aut concomitante, non potest esse voluntaria: Ergo nec culpabilis & peccaminosa. Major patet, Minor probatur. Omne voluntarium debet ex inclinatione voluntatis procedere, unde ea qua fiunt ex violentia & metu, voluntaria non sunt, quia non procedunt ex inclinatione voluntatis, sed ex aliquo principio extrinseco: At omisio secundum se non potest ex inclinatione voluntatis procedere, sed tantum ratione alterius, quod per actum eam concomitantem vel antecedentem appetitur: Ergo secluso quocumque actu voluntatis, eam antecedente, vel concomitante, non potest esse voluntaria. Major est evidens: Minor vero hac ratione suadetur. Nihil potest ex inclinatione voluntatis procedere sine motione & influxu sui obiecti specificativi; cum nulla potentia extra limites sui obiecti specificativi egredi valeat: Atqui omisio, cum non apprehendatur ut bona & appetibilis ratione sui, non potest secundum se movere & allicere appetitum, sed solum ratione alicujus boni, in ordine ad quod ut utilis apprehenditur: Ergo secundum se non potest ex inclinatione voluntatis procedere, sed solum ratione actus eam concomitantis, vel antecedentis, quo aliquid bonum appetitur.

84 Respondent Adversarii, quod ut omisio aliqua sit culpabilis, sufficit quod sit voluntaria moraliter & interpretative, ad quod non requiritur positivus aliquis voluntatis influxus, media motione obiecti specificativi, sed sufficit quod homo possit & teneatur aliquid facere, & tamen non faciat.

85 Sed contra primo: Cum peccatum essentialiter sit voluntarium, eo modo quo aliquid habet rationem culpae; debet habere rationem voluntarii: At omisio culpabilis; de qua agimus, non tantum secundum prudentem estimationem, vel interpretationem, sed vere & re ipsa, independenter ab huius vel illius existimatione, habet esse peccaminosa: & continet veram & realem malitiam, quamvis privativam, per quam in ratione peccati constituitur: Ergo re ipsa, & independenter ab hominum existimatione & interpretatione, subindeque physice & realiter, & non solum moraliter & interpretative, debet esse voluntaria.

86 Contra secundo: Id a quo omisio denominatur voluntaria, debet esse aliquid a parte rei in ipso omitente: Atqui volitio interpretativa nihil est in omitente a parte rei, sed in solo intellectu interpretantis: Ergo ab ea omisio culpabilis non denominatur voluntaria, sed ab actu physico & reali eam antecedente vel concomitante.

87 Dices: omissionem non denominari voluntariam ab ipsa formaliter interpretatione, quae est in alieno intellectu, sed a fundamento ad ita interpretandum, quod est in voluntate, quatenus adest potentia & debitum operandi, cum negatione operationis.

88 Sed contra: Ex his tribus quae referuntur, scilicet, potentia, debito, & carentia operationis, tertium, cum fit ipsa omisio, non potest habere rationem fundamenti ex quo illa denominetur voluntaria, ut de se manifestum est: duo vero priora non sufficient ad rationem fundamenti proximi; quia fundamentum debet esse tale, quod non separatur omissione, sed infallibiliter eam inferat; potentia autem & debitum separantur ab illa; & tamen eo qui omittit, quam in eo qui non omittit reperitur: Ergo praeter illa tria, debet dari actus qui sit causa omitendi, ad hoc ut omisio denominetur voluntaria.

89 Secunda ratio sic procedit: Omisio est veluti fuga, & recessus ab obiecto omisso: Sed omnis fuga, cum veretur circa malum, necessario supponit affectum erga bonum; quia appetitus nunquam refugit oppositum, ut docet S. Thomas supra q. 25. art. 2. ex hoc inferens passiones quae sunt circa bonum, praecedere illas quae versantur circa malum, & omne odium causari ex amore, esseque illo posterioris: Ergo omnis omisio supponit aliquem actum seu affectum erga bonum, in cuius virtute & non aliter a voluntate exercetur.

90 Tertia ratio: Voluntas in actu primo manens, per se curare non potest: Sed sine actu physico positivo manet in statu actus primi: Ergo sine actu physico positivo peccare non potest; & consequenter sine illo non potest dari omisio culpabilis. Major est certa: voluntas enim in statu actus primi libertatem non exercet; quod ut peccet necessario requiritur. Minor autem in qua est difficultas, facile suadetur. Nam omne aliud, praeter actum physi-